

LÀM RUỘNG

Anh Bắp

Tôi còn nhớ hồi xưa khi làm hồ sơ chuẩn bị thi Tiểu Học thấy có câu hỏi “Cha làm nghề gì?” tôi ghi là “làm ruộng” còn câu “Mẹ làm nghề gì?” tôi ghi là “nấu cơm”. Thật vậy, ba tôi thì từ tờ mờ sáng, sau khi dự thánh lễ về đã phải ra ruộng, hoặc với đôi trâu để lo cày bừa, hoặc đi một mình để lo việc đắp bờ ranh, nhổ cỏ lúa hay canh nước ruộng, tới tối mịt mới về. Còn má tôi thì cũng vậy, bận bịu suốt ngày, đi dự thánh lễ về là lo rang cho ba tôi ít cơm, sau đó là chuẩn bị bữa cơm trưa cho gia đình, cơm trưa vừa xong là chuẩn bị tiếp cho bữa cơm tối. Ngày nào cũng vậy, cuộc đời của má tôi dính liền với cái bếp thì trong trí nhớ nhỏ nhoi của tôi lúc đó nghề của ba tôi là “làm ruộng” còn má tôi có nghề “nấu cơm” là đúng quá rồi còn gì.

Ngày xưa thì ba tôi trồng những loại lúa như Vế Vàng, Nàng Hương, lúa Trắng với vài công nếp thơm là đủ cho cả gia đình ăn trong suốt một năm, dư ra chút ít bán đi để sắm thêm quần áo hay những vật dụng cần thiết trong nhà. Mỗi năm làm một mùa ruộng, còn những tháng kia thì lo việc vườn tược. Lo lên líp trồng chuối, trồng dưa, ủ phân trồng rau cải, hay đốn củi phơi khô để dành. Cuộc sống rất thanh nhàn. Tôi nhớ là thời đó, ba tôi không cần phải có phân hoá học hay phải thuốc xịt rầy thì mùa lúa mới trổ. Người chỉ biết trồng lúa theo kinh nghiệm mà ông bà truyền lại mà năm nào cũng lúa đầy bờ. Vậy mà bây giờ, làm ruộng là một nghề rất khó khăn, cực nhọc. Sơ sẩy một chút là bị thất mùa liền. Nhất là thời nay người ta lại dùng nhiều phân hoá học nữa. Thiếu hiểu biết về phân bón là coi như thất mùa, công đã trảng. Nên biết, mỗi một loại phân đều có một tác dụng riêng của nó. Sở dĩ

chúng ta phải dùng phân là để bù đắp cho sự thiếu hụt trong đất những thức ăn cần thiết cho việc tăng trưởng của cây lúa. Một năm làm 2, 3 vụ lúa Thần Nông thì chất dinh dưỡng tự nhiên trong đất càng ngày càng ít đi nên việc tưới phân rất quan trọng cho việc trồng lúa ngày nay.

Thứ nhất, khi nhà nông bón phân, họ chỉ tưởng bón kỳ này là cho lúa ăn vụ này. Họ không khi nào biết được, có nhiều thứ phải bón cho vụ này mà lúa ăn trong vụ sau, như các loại phân hỗn hợp có ba con số, số đầu tiên chỉ lượng bích phân về Urea, số thứ nhì là lượng Phosphate, và lượng thứ ba là lượng Cali. Muốn cho lúa bứt thì chỉ dùng Urea mà thôi. Trái lại phân hỗn hợp ăn trong đất lâu ngày và ảnh hưởng đến vụ sau, và nhất là giúp cho đất có sự quân bình về chất liệu để cây lúa không vì quá bứt mà sanh bệnh. Thường thì phân hữu cơ như phân chuồng, nhất là phân heo lấy từ các trại heo công nghiệp là thứ phân mà dân ta chưa biết sử dụng. Chính phân này cải tạo đất tốt nhất cho các vụ tiếp theo, và tránh làm đất chày cứng khi bón quá nhiều phân hóa học. Nếu có phân chuồng

lấy từ trại nuôi heo công nghiệp thì bảo đảm đất không bị chay dù chỉ bón một lần trong một vụ. (Đó là lý do tại sao ở Hoa Kỳ, người ta dùng những máy thổi to lớn để rải phân chuồng (heo/bò) lên những cánh đồng bắp vào đầu mùa đông để ruộng của họ được “hồi sinh” chuẩn bị cho vụ tới vào đầu mùa hè năm sau).

Thứ nhì, những người làm ruộng theo kiểu cha truyền con nối, họ chỉ muốn cho lúa tốt xanh đều từ đầu đến khi lúa trở bông. Điều đó hoàn toàn sai lầm. Những tài liệu tôi đọc được cho biết như sau:

Có ba giai đoạn của một vụ lúa:

Giai đoạn 1- Nuôi cây mạ: Từ khi gieo mạ đến lúc nhổ mạ. Tức là từ lúc hạt giống lên mầm, sau khi gieo mạ xong, cho đến khi lúa chắc rễ. Trong giai đoạn này, lúa cần chắc rễ, nghĩa là phát triển rễ chứ không phải phát triển lá. Khi nhổ mạ thì mạ không bị đứt ngang vì lá mạ rất dai. Trái lại, khi nhổ mạ mà mạ xanh đậm sẽ dễ đứt ngọn, đó là dư phân urea hay còn gọi là phân đạm. Đó là ba tuần đầu của cuộc đời cây lúa. Vì vậy, ta không cần bón nhiều đạm trong giai đoạn này mà chỉ bón phân hợp chất và phân chuồng. Trong hai tuần đầu, lúa bốc xanh mượt, nhưng vào tuần thứ ba thì lúa phải xuống phân trở màu vàng nhạt. Đó là một xanh một vàng cho giai đoạn một. Nếu đã bón dư phân đạm thì lúa xanh đều từ đầu chí cuối. Vậy phải làm thế nào để hãm phân. Sách dạy rằng, có hai cách. Cách thứ nhất là rút bỏ nước trên ruộng trong mùa nước kém. Thiếu nước thì không dẫn được phân đạm vào thân lúa. Trong mùa mưa dầm thì cứ để mực nước lên cao thay vì phải xả bớt nước trong ruộng mà thường khi ta giữ khoảng ba tấc nước thì nay cứ cho lên

bốn tấc hay hơn. Như thế, phân sẽ loãng ra và lúa sẽ ăn phân ít hơn.

Giai đoạn 2 - Nuôi thân lúa: Sau khi cấy đến khi lúa có đồng đồng. Trong giai đoạn này, ta cũng áp dụng một xanh một vàng. Ta bón phân đạm khá nhiều cho lúa bốc lên lại sau khi đã ngả vàng trong cuối giai đoạn trước. Lúa cần đạm để phát triển cây lúa từ một tép mỗi hạt sang đúng ba tép một hạt. Tại sao phải đặt mức phát triển như vậy? Vì đời sống cây lúa ba trắng [ba tháng] chỉ cho phép nó nuôi bông trong một thời gian mà thôi. Nếu bón dư phân, một cây sẽ phát triển thành hơn ba tép, như thêm hai tép thứ tư và thứ năm chẳng hạn. Đến khi lúa trở bông thì đồng đồng của hai tép sau cùng chưa đủ mạnh để trở và chỉ có lá chứ không có hạt. Lại nữa, cây lúa cần nuôi ba tép kia cho đầy đủ khi trở bông thì còn phải nuôi tép thứ 4 và thứ 5 nữa thì cây lúa mất sức nhiều, bông lúa chính sẽ không dài và nhiều hạt như mong muốn. Vì thế, ta chọn cây lúa có ba tép thay vì năm tép. Muốn tránh cho cây lúa phát triển thừa thãi, ta áp dụng phương pháp hãm phân như đã kể trên. Như thế, ta đã thực hiện được việc nuôi cây lúa đầy đủ và đúng mức để mỗi cây chỉ có ba tép mà thôi. Vì vậy, đối với mấy thửa ruộng xanh đều trong giai đoạn này sẽ chỉ thu hoạch nhiều rơm hơn là hạt. Tốt hơn hết là một đợt xanh cho lúa nhả bụội có mỗi cây ba tép rồi cho xuống phân để lúa hơi vàng nhạt để không cho lúa phát triển thêm nhánh thừa thãi, nghĩa là một xanh một vàng trong giai đoạn hai này.

Giai đoạn 3 - Nuôi bông lúa: Từ lúc lúa có đồng đồng đến khi gặt. Trong giai đoạn nuôi bông thì bón lần thứ ba, nặng về phân hợp chất. Lúa xanh trở lại sau một tuần vàng. Cây lúa phát triển đồng đồng, nghĩa là bông còn ngâm trong cây

lúa chứ chưa trổ ra. Ta ra ruộng quan sát cây lúa càng lúc càng mập bụng chửa và chỉ có ba tép cố chửa mà thôi. Cây lúa mập ra và sẵn sàng trổ bung ra ngoài. Lúc này là lúc lý thú nhất để quan sát. Người ta thường biết cây đậu trái phải có bông cái và bông đực. Trên cây lúa thì cái cũng nó và đực cũng nó. Đặc biệt khi lúa trổ, cần nhất là có nắng to và ít gió, nhưng cũng phải hiu hiu gió. Trái lại nếu thiếu nắng, lại mưa dầm khi lúa trổ thì chắc chắn thất mùa. Khi lúa trổ, nhánh lúa lú lên trên một cái bông. Từ đầu bông, ta thấy một hạt sữa mở mắt ra chào đời. Vì nó là bông trên cùng nên không có hạt đực gieo vào. Khi há miệng khoảng 10 phút sau thì ngậm miệng lại. Khi hạt ngậm miệng, nó ngậm một chùm phấn trắng lú ra ngoài hạt, đó là bông đực. Khi hạt kế tiếp há miệng thì nó tiếp thu nhân đực từ hạt trên rơi xuống, và nó sẽ đậu thành hạt sau này, đồng thời sau khi ngậm lại thì nó cũng cung cấp phấn bông đực cho hạt kế dưới. Nhân đực có thể rơi qua một hạt đầu của tép lân cận làm cho hạt đó cũng có thể thụ đực và trở thành hạt chắc. Cứ thế mà tiếp diễn, cho nên ta thấy thường thì những hạt trên đầu nhánh lúa là lép, và phần dưới của nhánh lại chắc. Vì điều kiện lúa trổ đã nêu trên, ta biết được vì sao các vụ lúa trong năm, vụ nào trúng, vụ nào thất. Sau khi lúa trổ xong thì chờ lúa chín để gặt. Vụ bón phân cho giai đoạn 3 không nguy hiểm bằng hai giai đoạn trước, nhưng lúc này là lúc lúa dễ nhiễm bệnh vì dư đạm, bệnh mà nông dân thường gọi là bị ung thư. Thực ra, đó là loại nấm làm lúa úng, không trổ được hay trổ chỉ có hạt lép. Vì vậy, sau khi lúa trổ đồng đồng xong rồi thì một tuần sau sẽ không cần chất đạm nữa. Ta chỉ phải hãm phân khi lúa bị bệnh mà thôi. Nếu dư phân vì có người bón hợp chất trong giai đoạn này thì lúa cũng ít bệnh hơn là bón toàn chất đạm. Chính

bón hợp chất của giai đoạn này lúa ăn không hết sẽ chừa lại trong đất cho vụ kế tiếp.

Tóm lại, bón phân làm sao thực hiện được ba xanh ba vàng, chứ đừng bón xanh miết từ đầu đến cuối. Nhà nông chuyên nghiệp nhìn thấy màu lúa là biết người làm ruộng có sành nghề hay không.

Kỹ thuật bón phân là cốt lõi của trúng mùa. Nhưng suốt vụ lúa, điều cực nhất là khâu xịt thuốc trừ sâu rầy. Quê ta chưa làm được thuốc. Trái lại trước 1975, chúng ta sản xuất thuốc cho Indonesia, và chuyên viên của ta đã xuống tận ruộng Indonesia nghiên cứu sâu rầy. Sau này không biết đã khá chưa. Nhưng vào các năm 1988 thì thuốc ngoại quốc nhập vào, từ Pháp phần đông. Rồi con buôn chế thuốc giả. Thuốc trừ sâu rầy, rất độc cho nông dân khi xịt thuốc vì ít nhiều mình phải hít thở phần nào nếu có gió giạt bắt thần. Trừ sâu rầy cũng có thể dùng cách thả vịt vào ruộng, nhưng thường thì người ta chỉ tìm ruộng vừa gặt xong để ăn mót lúa rơi rớt sau khi gặt. Khi thả vịt, vịt sẽ lội trên nước, ăn sâu rầy bám vào cây lúa, nhảy tung tăng xem rất vui mắt. Nhưng khi lúa trổ đồng đồng thì không thả vịt nữa, vì vịt sẽ kéo bông lúa xuống để ăn.

Ước mong những tài liệu về nông nghiệp mà tôi tìm hiểu kể trên sẽ mang đến một ít hiểu biết căn bản về phân bón hầu có thể giúp người dân quê tôi làm ruộng có thu hoạch khá hơn trong tương lai.

Anh Bấp

*Chicago, Ngày 9 Tháng 2 năm 2005
(Ngày mừng 1 Tết Ất Dậu)*